

Kaulinranta

paikannimitutkimus/ortnamnsstudie

FIN 240 (61–80 p)
C-uppsats i finskan
April 2004
Institutionen för nordiska språk, SOL
Lunds universitet
Tapio Honkanen

Kontakt: tapiohonkanen@spray.se

Kansikuva

Karhunkaataja *Isak Ruokovaara* Kolarista pukeutuneena perinteiseen tornionjokilaakso-
laiseen pukuun (Muotka 1996 kansikuva).

Sammandrag

Kaulinranta är en by vid Torne älv nära Övertorneå på finska sidan av riksgårnsen. *Kaulinranta* består av namnet *Kauli* i genitiv och det finska ordet *ranta* 'strand'. Kaulinranta har då uppenbarligen varit ett ställe som på något sätt varit anknutet till en person vid namn *Kauli*.

Man vet inget om den *Kauli* som gett sitt namn åt orten. Namnet *Kauli* har dock varit känt i trakten. I Ruskola nära Kaulinranta har på 1600-talet levt en man som hade detta namn. Personen i fråga kallades också *Kauri*. Eftersom variation mellan *l* och *r* är vanlig i finska dialekter, är *Kauli* förmodligen en variant av *Kauri*. *Kauri* baseras i sin tur på det hebreiska namnet *Gabriel* och hör till den karelska namntraditionen. Namnet *Kauli* förekommer sporadiskt också i dagens Finland. Förekomsterna är koncentrerade till sydöstra Finland. Det talar också för namnets karelska ursprung.

Bland Tingevaaras samer i Jukkasjärvi levde på 1600-talet en man vid namn *Hendrik Peersson*. Han hade tilläggsnamnet *Kauli*, som av allt att döma getts honom av samer. Namnet kan knappast vara av karelskt ursprung då avledningar av *Gabriel* i samiska dialekter inte har formen *Kauri* utan *Kauroli*, *Kaureli* och *Kauril*. Det samiska tilläggsnamnet *Kauli* kan höra samman med släktnamnen *Kaulio* och *Kaulin* som – i likhet med det karelska förnamnet *Kauli* – förekommer sydöstra Finland. Släktnamnen kan vara av baltiskt ursprung och baseras på det lettiska ordet *kauliņi* 'små ben' i ordets utvidgade betydelse 'liten man'. När ordet använts i släktnamn, kan det – analogt med utvecklingen av betydelsen hos det ryska ordet *matrjosjka* från 'liten mor' till 'stormor' – ha fått betydelsen 'storman'.

Då Kaulinranta har fått sin bosättning i slutet av 1500-talet från angränsande nybyggbyar, är det karelska namnet *Kauli* sannolikt återgivet i byns namn.

Den skrivna namnformen *Kauliranta* har uppstått genom assimilation av *n* och *r* till *rr* följd av förkortningen av den geminerade konsonanten. Den geminerade konsonanten tycks dock åtminstone till en viss grad ha bevarats i den lokala dialekten.

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
2	<i>Kauli</i> suomalaisena etunimenä	1
3	<i>Kauli</i> johdettuna nimestä <i>Kauri</i>	3
4	Sukunimet <i>Kauli</i> , <i>Kaulio</i> ja <i>Kaulin</i>	5
5	Sukunimien <i>Kauli</i> , <i>Kaulio</i> ja <i>Kaulin</i> etymologiaa	6
6	Uusi tulkinta sukunimille <i>Kauli</i> , <i>Kaulio</i> ja <i>Kaulin</i>	6
7	Sukunimille <i>Kauli</i> , <i>Kaulio</i> ja <i>Kaulin</i> annetun tulkinnan sovellutuksia	7
8	<i>Kauli</i> saamelaisena koirannimenä	9
9	<i>Kauli</i> saamelaisena henkilönnimenä	10
10	<i>Kauli</i> -alkuiset paikannimet	12

Lähteet

1 Johdanto

Nimistötieteelliset pohdiskelut voivat joskus saada alkunsa yllättävistäkin asiayhteyksistä. Prof. Aila Mielikäisen luennoissa Lundissa keväällä 2003 suomen murteista hän tuli maininneeksi, että Sami Garam on kääntänyt *Aku Anka*-sarjakuvia stadin slangiksi. Tämä seikka oli yllättävä, sillä olihan Garamien suku ainakin nimensä perusteella unkarilaista alkuperää. Tarkistin asian tietosanakirjasta. Huomasin silloin, että Garamien suomalaisella kantaäidillä *Sole Kallioniemellä* oli veli nimeltä *Kauli* (OMS s.v. *Kallioniemi*).

Kauli oli minulle tuttu nimi. Muistin sen Itkosen (1942: 65) laatimasta luettelosta, jossa hän on luokitellut sen saamelaiseksi nimeksi. Samat tiedot tästä *Kauli*-nimestä ovat Forsmanilla (1894: 23), joka on Kemin ja Tornion Lapin verotileistä vuosilta 1617 ja 1618 löytänyt maininnan *Caule* tai *Kaule Peersson*-nimisestä miehestä. Tämä henkilö asui Jukkasjärven Tingevaaran saamelaiskylässä vastaten nykyään Talman ja Saarivuoman saamelaiskylä. *Kauli*-nimen ohella kyseisellä henkilöllä oli ristimänimi *Hendrik*.

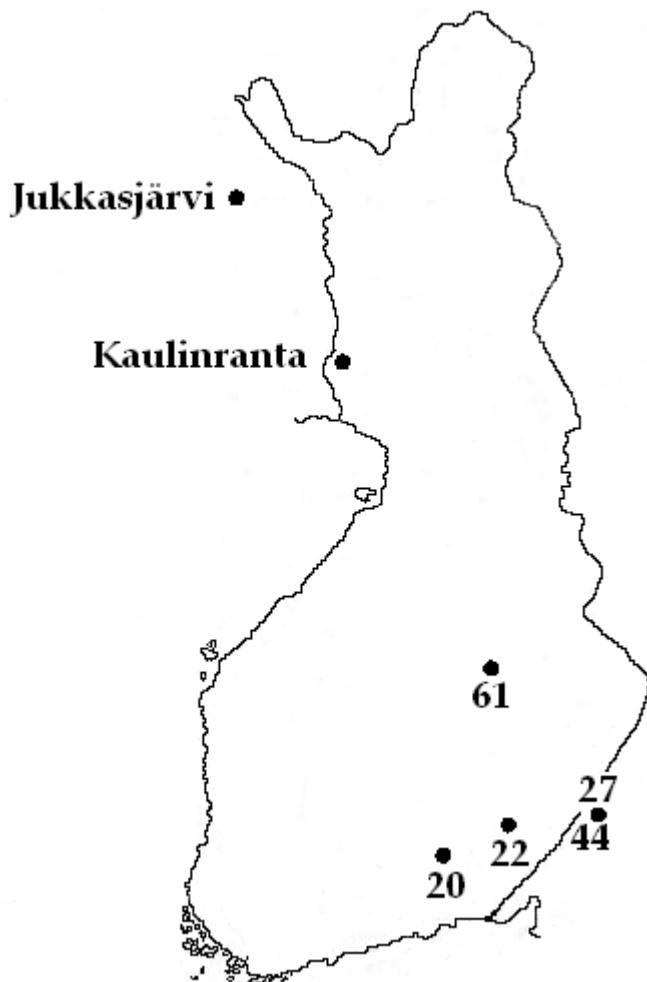
Ylitorniossa on kylä nimeltä *Kaulinranta*. Paikannimen etuosan on arveltu sisältävän edellä mainitun nimen *Kauli*. Tämän perusteella *Kaulinrannan* on arveltu olevan saamelaisperäinen paikannimi (Itkonen 1942: 65, Vahtola 1980: 75).

Ajatus, että Garameilla olisi äidin puolelta ollut sukuyhteyksiä saamelaisiin, tuntui kuitenkin oudolta. Tämä seikka antoi minulle ajatuksen perehtyä tarkemmin nimiin *Kauli* ja *Kaulinranta*.

Tutkielman ensimmäisenä tavoitteena onkin tarkistaa *Kauli*-nimen alkuperä ja pohdiskella nimen perustana olevan sanan merkitystä. Tutkielman toisena tavoitteena on tarkastella paikannimeä *Kaulinranta* käyttäen hyväksi tutkielman ensimmäisten tavoitteiden puitteissa saatuja tuloksia. Paikannimi esiintyy myös muodossa *Kauliranta*. Tutkielman kolmantena tavoitteena on pohdiskella sitä, kumpi näistä kahdesta nimi-muodosta voisi olla lähempänä alkuperäistä.

2 *Kauli* suomalaisena etunimenä

Suomen Väestörekisterikeskuksen nimitilastossa on viisi henkilöä, jotka ovat saaneet nimekseen *Kauli* (Internet: VRK). Kaksi näistä on syntynyt Laatokan Karjalassa

Kuva 1. *Kauli*-nimen geografiaa. Väestörekisterikeskuksen nimitilastossa olevan viiden *Kaulin* syntymäpaikat ja vuodet. Karttaan on merkitty myös Kaulinranta sekä Jukkasjärvi, jossa on vuonna 1618 elänyt *Kauli*-niminen henkilö.

(Jaakkimassa) v. 1927 ja 1944, loput Kymenlaaksossa (Valkealassa) v. 1920, Etelä-Savossa (Puimalassa) v. 1922 ja Pohjois-Savossa (Siilinjärvellä) v. 1961. Nimiarkistossa (KOTUS) on lisäksi maininta Laatokan Karjalan Lumivaarassa vuonna 1939 kirjoilla olleesta *Kauli*-nimisestä miehestä. Tämä Lumivaaran *Kauli* osoittautui kuitenkin samaksi henkilöksi kuin Jaakkiman vanhempi *Kauli* (Haastattelut: Wiena). Kaikki nämä lapset, Puimalassa syntynyttä lasta lukuun ottamatta, ovat olleet poikia. En pitäisi kovinkaan merkittävänä sitä, että nimi on ollut myös tytöllä. Onhan Suomessa muitakin nimiä, kuten *Sulo*, *Vieno*, *Rauni*, jotka voidaan antaa sekä tytöille että pojille.

Nimiesiintymät ovat keskittyneet Kaakkois-Suomeen (Kuva 1). Tämä ei tue ajatusta nimen saamelaisuudesta. Esiintymien maantieteellinen sijainti herättää pikeminkin ajatuksen, että *Kauli*-nimen salaisuus voisi ratketa, jos sitä tarkastellaan karjalaisena etunimenä.

Väestörekisterikeskuksen tiedot pohjautuvat vuonna 1964 ja sen jälkeen Suomessa eläneisiin henkilöihin. Nimen 1920-luvulla saama yhtäkkinen suosio voi silloin olla vain näennäistä. Todennäköisesti Suomessa on aina ollut pieni joukko *Kauli*-

nimisiä henkilöitä, joita ei edellä mainitun aikarajoituksen johdosta ole Väestörekisterikeskuksen tilastossa.

Nykyisillä *Kauli*-nimillä voi olla kuitenkin keskinäisiä yhteyksiä. Voisi olettaa, että Jaakkiman vanhemmalla ja nuoremmalla Kaulilla on paikkakunnan nimitraditioon perustuva yhteys. Toisaalta Jaakkiman nuoremmen Kaulin äiti on kotoisin Puumalasta ja kuuluu Puumalan Kaulin ikäluokkaan (Haastattelut: Jääskeläinen). Jaakkiman nuorempi Kauli on siis voinut saada nimensä myös sitä kautta.

Siilinjärveltä löytynyt Kauli on saanut nimensä ”erään helsinkiläisen pastorin mukaan” (Haastattelut: Huovinen). Tässä on silloin kysymys Valkealassa vuonna 1920 syntyneestä Kaulista eli Kauli Kallioniemestä (1920–1990), josta jo mainitsin Johdannossa. Nimien *Sole* ja *Outeri* kanssa *Kauli* kuuluu Kallioniemen perheen lapsille annettuihin karjalaissävytteisiin nimiin, joiden alkuperä voi olla Kiihtelysvaaran pappilassa (Haastattelut: Wolín).

3 *Kauli* johdettuna nimestä *Kauri*

Wahlberg (1963: 141) mainitsee *Kaulin Juntti*-nimisen henkilön Länsipohjan Ruskolasta vuodelta 1609. Asiayhteydestä ilmenee, että hän on tulkinnut *Kaulin* etunimeksi. Nimipari ilmoittaa silloin isä-poikasuhteen ja vastaa muotoa *Juntti Kaulinpoika* (vrt. Pellijeff 1996: 86).

Kaulin Juntti tunnettiin myös nimellä *Kaurin Juntti* (Wahlberg 1963: 141). *Kauli* ja *Kauri* vaihtoehtoisina nimimuotoina eivät ole mitenkään yllättäviä. *L:n* ja *r:n* vaihtoehtoisuus on nimittäin yleistä suomen murteissa: sanan alussa: *ränget* < *länget* (Wahlberg 1963: 92 Tornionjokilaakso), *lulla/lurra* < *rulla* (Manja Lehto, suullisesti); konsonantin edellä: *hevospuklat* < *hevospukrat* (Nissilä 1975: 282 Parikkala), *Telmäjärvi* < *Termäjärvi* (Nissilä 1975: 282 Ilomantsi), *kulukkuun* < *kurkkuun* (Räisänen 1998: 153–154 Kuhmo) (Muoto *kulukkuun* sisältää anaptyktisen loisäänteen eli vokaalipeenteen ja on syntynyt välimuodon *kurukkuun* kautta. Tällöin muutos *r > l* on tarkasti ottaen tapahtunut kahden vokaalin välissä.); kahden vokaalin välissä etenkin päätteeseen *ri* liittyen: *muurali* < *muurari*, *torppali* < *torppari*, *linkeli* < *klinkeri* (Aila Mielikäinen, kirjeitse).

Kauli on siis suomen kielisääntöjen mukainen *Kauri*-nimen hypokoristinen (lempinimentapainen) muunnos. *Kauri* on puolestaan hypokoristinen muunnos venäjän *Gavril*-nimestä ortodoksisessa Karjalassa (= heprean *Gabriel* גַּבְרִיאֵל 'Jumalan voimakas

mies tai Jumala on voimakas mies', ks. ECN: 123 s.v. *Gabriel* ja Nissilä 1976: 80–81). Esimerkkinä nimiparista *Kauri/Gavril* voin mainita inkeriläisen runolaulajan *Larin Parasken* aviomiehen *Gauriil Stepanovin*. Hänet tunnettiin kotipaikkakunnallaan Laatokan Karjalan Sakkolassa myös nimellä *Larilan Kauri* (SKH: 320, 322). Koska *Kauli* ja *Kauri* ovat luonteeltaan lempinimiä, ei ole yllättävää, että näistä nimistä on vain niukalti mainintoja asiakirjoissa.

Vaihtoehtoisuus nimimuotojen *Kauli* ja *Kauri* välillä voidaan todeta myös nykyaikana. Internetin erään keskustelupalstan kautta sain yhteyden mieheen nimeltä *Kauli Alavuotunki*. Hän pahoitteli sitä, ettei voinut olla avuksi tutkimukselleni, koska *Kauli* oli alkujaan ”vain sellainen vanhempien käyttämä lempinimi” hänen varsinaisesta etunimestään *Kauri* (Haastattelut: Alavuotunki). Alavuotungin mukaan lempinimi *Kauli*, josta siis tuli hänen kutsumanimensä, sai alkunsa siitä, kun hänen pikkusiskonsa ei osannut sanoa *r*-äännettä. Toisaalta hän arvelee myös *Kauli*-nimen saaneen alkunsa siitä, että hän oli lapsena kalju.

Alavuotungin isä on syntynyt Kuusamossa, minne sukunimi *Alavuotunki* myös selvästi viittaa (ks. Räisänen 2003: 148). Alavuotungin etunimi *Kauri/Kauli* voisi silloin olla peräisin vienankarjalaisesta nimitraditiosta.

Kemissä asuvan *Kauli Wienan* sukujuuret ovatkin selvästi Wienan Karjalassa. Wienan isä on selittänyt poikansa outoa etunimeä siten, että ”Unkarissa on Kauleja niin kuin Suomessa Matteja” (Haastattelut: Wiena). Tässä voisi silloin olla kysymyksessä nimi *Károly*. *Kauli Kallioniemen* isän etunimi oli *Kaarlo* (Haastattelut: Wolín). *Kaarlo*-nimi on puolestaan muunnos edellä mainitusta nimestä *Károly*. Vanhemmat, jotka ovat olleet mieltyneitä *Kauli*-nimeen, ovat siis voineet pitää *Kauli*-nimeä johdoksena nimestä *Károly/Kaarlo*. *Károly*-nimen perustana on muinaissaksan sana *carl* 'mies' (ECN: 62 s.v. *Charles*) eikä sillä siis ole mitään yhteyttä heprealaisperäiseen *Kauli/Kauri*-nimeen. *Kauli/Kauri* annettuna *Károly*-nimen mukaan perustuu silloin pelkästään nimien foneettiseen samankaltaisuuteen. Myös se seikka, että *Kauli*-nimi on ainakin kerran annettu tytölle (ks. yllä), osoittaa, että nimen alkuperä on nimenantajien piirissä hämärtynyt.

Kauli on siis etunimi ja kuuluu karjalaiseen nimitraditioon. *Kauli* on *Kauri*-nimen muunnos. *Kauri* on puolestaan heprealaisen *Gabriel*-nimen muunnos. Toisaalta Forsmannin Jukkasjärveltä löytämä *Kauli* (*Caule, Kaule*)-nimi voi hyvinkin olla saamelaista alkuperää. Tällä nimellä voi silloin olla toinen etymologia. Tässä yhteydessä on kiinnostavaa, että *Kauli* esiintyy myös sukunimenä ja että tähän sukunimeen näyttävät liittyvän myös sukunimet *Kaulio* ja *Kaulin*.

4 Sukunimet *Kauli*, *Kaulio* ja *Kaulin*

Viipurin pitäjässä on 1559 asunut papinveroa maksanut henkilö, jonka nimi on kirjattu muodossa *O kauli* (Mikkonen ja Paikkala 2000 s.v. *Kaulio*). Sukunimestä *Kauli* on Väestörekisterikeskuksessa vain yksi tieto (Internet: VRK). Tässä on silloin kysymyksessä Hartolassa syntyneestä, myöhemmin Espoossa eläneestä, jo kuolleesta naisesta.

Varhaisimmat tiedot Viron *Kauli*-nimestä ovat vuodelta 1935, jolloin Karukoffin perhe Etelä-Viron Viljandissa otti sukunimekseen *Kauli* (Internet: ONO). Sukunimi on kuitenkin ilmeisesti useammalla kuin yhdellä suvulla, sillä Internet-tietojen joukossa on myös sellaisia henkilöitä, joita Karukoffin sukuun kuuluva Olav Kauli ei tunne (Haastattelut: Kauli). Henkilöitä, joiden sukunimi on *Kauli*, on Virossa kuitenkin vähemmän kuin kuusi kappaletta (Internet: VIR).

Sukunimi *Kaulio* on Suomessa tällä hetkellä 195 henkilöllä (Internet: VRK). Mistään kovin yleisestä sukunimestä ei siis tässäkään ole kysymys. Sukunimen esiintymät ovat keskittyneet Kaakkois-Suomeen, etenkin Savitaipaleelle ja Taipalsaarelle (Mikkonen ja Paikkala 2000 s.v. *Kaulio*). Sukunimen perustana pidetään savitaipalelaista taloa *Kaulia*. Savitaipaleen Kaulion eli Kaulialan kylä on Mikkosen ja Paikkalan mukaan saanut nimensä juuri tästä talosta.

Lisää Kauliota löytyy itärajan takaa. Karjalan Kannaksen ja Inkerinmaan Kauliot ovat perimätiedon mukaan juuri Savitaipaleelta kotoisin (Haastattelut: Rantakaulio). Rajan takana on kuitenkin myös sellaisia Kauliota, joiden alkuperä on vielä selvittämättä. Niihin kuuluvat Rantakaulion mukaan ne Pietarin alueen Kauliot, joilla on venäläisiä etunimiä. Virossa asuu lisäksi kuusi henkilöä, joilla on sukunimi *Kaulio* (Internet: VIR). Pitäisin mahdollisena, että Savitaipaleen Kauliot ovat Karjalan Kannakselta tai Inkerinmaalta kotoisin. Yllä mainittu perimätieto voisi silloin tarkoittaa sellaisia perhekuntia, jotka ovat palanneet Suomesta takaisin kotiseudulleen. Rantakaulion tutkimukset tuonevat lisävalaistusta tähän seikkaan (Rantakaulio, valmisteilla).

Venäjällä tavataan sukunimeä *Kaulin* (Кáулин) (Unbegaun 1972: 369). Koska sukunimi sisältää venäjälle vieraan diftongin *au*, kysymyksessä ei voi olla venäläinen sukunimi. Unbegaun pitääkin sukunimeä *Kaulin* johdoksena latvialaisesta sukunimestä *Kauliņš*. Nimessä latvian deminutiivipääte *iņš* on korvattu venäjän vastaavalla päätteellä *in*. Pitäisin mahdollisena, että sukunimet *Kauli*, *Kaulin* ja *Kaulio* kuuluvat samaan ryväkseen. Nimet voisivat silloin sisältää balttilaisen sanavartalon *kaul*.

5 Sukunimien *Kauli*, *Kaulio* ja *Kaulin* etymologiaa

Ahlqvist (1860: 115) arvelee sukunimen *Kaulio* perustuvan sanaan *kaula* ja rinnastaa sen saksalaisiin nimiin *Kurzhals* ja *Kropff*. Mikkonen ja Paikkala (2000 s.v. *Kaulio*) arvelevat, että sukunimi *Kaulio* tilannimestä *Kaulio* (*Kaulia*) syntyneenä voisi perustua Kaakkois-Suomessa esiintyvään sanaan *kaula* merkityksessä 'ympäristöä kapeampi tai matalampi kohta maastossa, esim. niemen tyvi'. Lienee kuitenkin selvittämättä sijaitsevatko Savitaipaleen ja Taipalsaaren *Kaulio*-nimiset paikat todella notkossa tai niemen tyvellä.

Sukunimien *Kauli* ja *Kaulio* rinnastaminen sukunimeen *Kaulin*, jonka puolestaan arvellaan pohjautuvan latvialaiseen sukunimeen *Kauliņš*, avaa uusia tulkintamahdollisuuksia. *Kauliņš* on deminutiivimuoto sanasta *kauls* 'luu, lehtiruoti, korsi, hedelmän kivi, arpakuutio yms.' (MLB: 175 s.v. II *kauliņš* och *kaūls*). Unbegaun (1972: 369) on näistä vaihtoehtoista valinnut Venäjällä tavattavalle sukunimelle *Kaulin* tulkinnat 'arpakuutio' ja 'hedelmän kivi'.

Johtimia *io* ja *iä* käytetään suomessa henkilön tai paikan ilmaisijoina (Hakulinen 1979: 152f). Paikannimenä *Kaulio* voisi silloin pohjautua merkitykseen 'paikka, jossa on luita' ja sukunimenä merkitykseen 'laiha ihminen'. Mikkosen ja Paikkalan (2000 s.v. *Kaulio*) mainitsema Luumäen Kauliomaa on tässä yhteydessä mielenkiintoinen esimerkki. Sukunimien *Kauli*, *Kaulin* ja *Kaulio* yhteyteen voi kuulua myös virolainen sukunimi *Kaul*. Toisaalta tämä sukunimi voi myös perustua eteläviron sanaan *kaur* (*kaul*) 'kaakkuri' (sanasta *kaur* lähemmin ks. Koponen 1998: 99 sub no. 75). Jotkut Viron *Kauli*-nimistä voisivat silloin olla nimen *Kaul* genetiivimuotoja. Jätän tämän mahdollisuuden tutkielman ulkopuolelle ja keskityn selvittämään nimen balttilaisperäisyyttä.

6 Uusi tulkinta sukunimille *Kauli*, *Kaulio* ja *Kaulin*

Latvian sanalla *kauls* 'luu' on laajentunut merkitys 'luu ja sitä ympäröivät lihasosat'. Sanan monikkomuodolla *kauli* on lisäksi laajentunut merkitys '/.../ Sitz des Lebens, Träger der Knochen, die Person' ('/.../ elämän tyyssija, luiden kantaja, henkilö') (MLB: 175 s.v. *kaūls*). Uusia mahdollisuuksia sukunimien *Kauli*, *Kaulin* ja *Kaulio* tulkinnalle avautuu, jos nimien perustaksi otetaan tämä monikkomuodon erityismerkitys. Nimet voisivat silloin pohjautua merkitykseen 'otus, mies, ihminen'.

Mainittujen sukunimien tulkintaa voi täsmentää, jos tulkinnan perustaksi otetaan edellä mainitun deminutiivimuodon *kauliņš* monikkomuoto *kauliņi* 'pienet luut' tulkittuna edellä esitetyn mukaisesti merkityksessä 'pieni otus, mies, ihminen'. Nimet olisivat silloin luonteeltaan hypokorismeja (lempinimiä).

Hypokorismit saavat joskus amelioratiivisia (suurentavia) piirteitä (Napoli 1996: 192). Esimerkkinä tällaisesta kehityksestä voin mainita venäjän *matrjosjka* (*матрешка*) 'pikkuäiti'-sanan, jota käytetään lempinimenä. Sanan merkitys on kuitenkin kehittynyt niin, että se nimenä voi tarkoittaa myös 'suurta äitiä' eli allegorisesti Venäjän maata, joka sulkee syleilyynsä monet kansakunnat. Pitäisinkin mahdollisena, että sukunimet *Kauli*, *Kaulin* ja *Kaulio* perustuvat sanan *kauliņi* amelioratiiviseen merkitykseen 'kunnioitettu otus' tai ihmisestä lyhyesti 'suurmies'.

Sukunimet *Kauli* ja *Kaulio* voivat silloin sisältää kantasuomessa ja ehkä vielä suomessakin käytössä olleen balttilaisen lainasanana (tällaisista lainoista suomessa, ks. Kalima 1936), joka on sittemmin hävinnyt kielestä mutta säilynyt kyseisissä nimissä. Nimet *Kauli*, *Kaulin* ja *Kaulio* eivät silloin ole tarkasti ottaen balttilaisia vaan kantasuomalaisia nimiä (vrt. Mikkonen 1987: 10 koskien sukunimen *Korhonen* tulkintaa).

7 Sukunimille *Kauli*, *Kaulio* ja *Kaulin* annetun tulkinnan sovellutuksia

Edellä mainitsin, että Karukoff on Etelä-Viron Viljandissa vuonna 1935 muuttanut sukunimensä *Kauliksi*. Suvussa ei ole säilynyt tietoa nimenvaihdon perusteista eikä *Kauli*-nimen perustana olevan sanan merkityksestä (Haastattelut: Kauli). Nimenmuutokselle voidaan kuitenkin laatia selitysehdotus edellä esittämiäni ajatusten perusteella.

Sukunimeä *Karukoff* (*Karukov*) ei mainita Unbegaunin (1972) venäläisiä sukunimiä käsittelevässä teoksessa. Internet-maininnatkin tästä sukunimestä, jonka kyrillinen kirjoitusasu Internet-dokumenteissa on *Карюков*, jäävät viiteen henkilöön. Ensi näkemältä sukunimi voisi perustua sanaan *karuk* (*карюк/карук*, molemmat kyrilliset ortografiat näyttävät olevan käytössä). Sana on tuntematon venäjän kielessä, mutta esiintyy puolassa ja ukrainassa merkityksessä 'sammen uimarakon limasta valmistettu puusepän liima' (PED: 169 s.v. *karuk*, UDV: 326 s.v. *карык*). Sanan *karuk* merkitys ei siis sinänsä näytä liittyvän mitenkään nimelle *Kauli* tässä tutkielmassa ehdottamaani merkitykseen.

Karukoff voidaan kuitenkin jakaa osiin myös niin, että nimen etuosaksi saadaan virolainen sana *karu* 'karhu'. Tällöin *k* olisi venäläinen deminutiivipääte ja *koff* venäläinen sukunimen johtopääte (ks. Unbegaun 1972: 145f). Nimi voisi silloin olla rakenteeltaan hybridi *Kaulin*-sukunimen tapaan (ks. yllä). Sukunimestä on muutoksen kautta ehkä haluttu karsia pois venäläiset ainekset. Koska nimen *Kauli* merkitys on tässä tutkielmassa esittämäni ajatuksen mukaan 'pieni olio, elukka' tai amelioratiivisesti 'kunnioitettu olio, elukka', perustana *Karukoff*-nimen vaihtamisella *Kauliksi* on voinut olla sekä nimen virolaistaminen että *karu* 'karhu'-sanan korvaaminen eufemismilla (kaunistelevalle kiertoilmauksella). *Karu* on Viron kuudenneksi yleisin sukunimi, joka tällä hetkellä on 1763 henkilöllä (Internet: VIR). Tynkänimen *Karu* vaihtaminen *Kauliksi* on silloin varmaankin johtunut enemmän nimen *Karu* yleisyydestä kuin sen mahdollisesti aiheuttamista pelkoa herättävistä assosiaatiosta. Yllä mainittu esimerkki sukunimestä *Kauli* on Etelä-Virosta. Tämä sopii hyvin ajatukseen nimen balttilaisesta alkuperästä.

Mielenkiintoinen on Rantakaulion minulle antama tieto, jonka mukaan hänen Savitaipaleelta kotoisin oleva sukunsa on kuuluisa ”noidistaan”. Viimeinen tällainen henkilö oli Rantakaulion isoisän isoisä, 1900-luvun alussa kuollut Matti. Sukunimi *Kaulio* tulkittuna merkityksessä 'kunnioitettu mies, suurmies', sosisikin hyvin juuri tietäjän ja parantajan sukunimeksi. Voisi tietysti myös ajatella, että luut ovat kuuluneet noidan työvälineisiin ja että myös tämä seikka heijastuu kyseisessä nimessä (vrt. *kauli* 'luut' yllä).

Andis Kauliņš on Internet-palstallaan pohdiskellut sukunimen *Kauliņš* merkitystä (Internet: ANK1). Hänen mukaansa arvonimellä *Kauliņi* 'vanhat luut' on kutsuttu latvialaisen kyläyhteisön vanhimpia. Koska käsiteltävänä olevat sukunimet merkityksessä 'kunnioitettu otus, ihminen, suurmies' voisivat edellä esitetyn perusteella perustua juuri sanan *kauliņš* monikkomuotoon *kauliņi* kirjaimellisesti 'pienet luut', Kauliņšin ajatukset näyttävät olevan samansuuntaisia tässä tutkimuksessa esittämieni ajatusten kanssa.

Kauliņš ilmoittaa löytäneensä kunnianimen *Kauliņi* merkityksessä 'vanhat luut' lauseesta: ”tikai pēc lieliem kauliņiem ielaida svešuos viesus sētā” (MLB: 175 s.v. I *kauliņš*), käännettynä hänen mukaansa ”when the great Kaulinses came in, the rest could be seated” (Internet: ANK1). Hän ei ole kuitenkaan huomannut sitä, että sana *kauliņi* on kyseisessä lauseessa verbiä *kaulēt* vastaava monikollinen verbaali-substantiivi datiiivissa merkityksessä 'suostuttelemiset, neuvottelemiset, yms.'. Kyseisen

lauseen lähempänä oikeaa oleva käänнос onkin: ”vasta monien neuvottelemisten jälkeen vieraille annettiin lupa tulla pihalle”. Eräällä keskustelupalstalla Kauliņš on myöhemmin tarkentanut jälkiosan käännöstä seuraavasti: ”/.../ before the guests were allowed within the ambits of the gate.” (Internet: ANK2). Tämä tarkennus ei kuitenkaan korjaa lauseen alkuosan käännoksen periaatteellista virhettä.

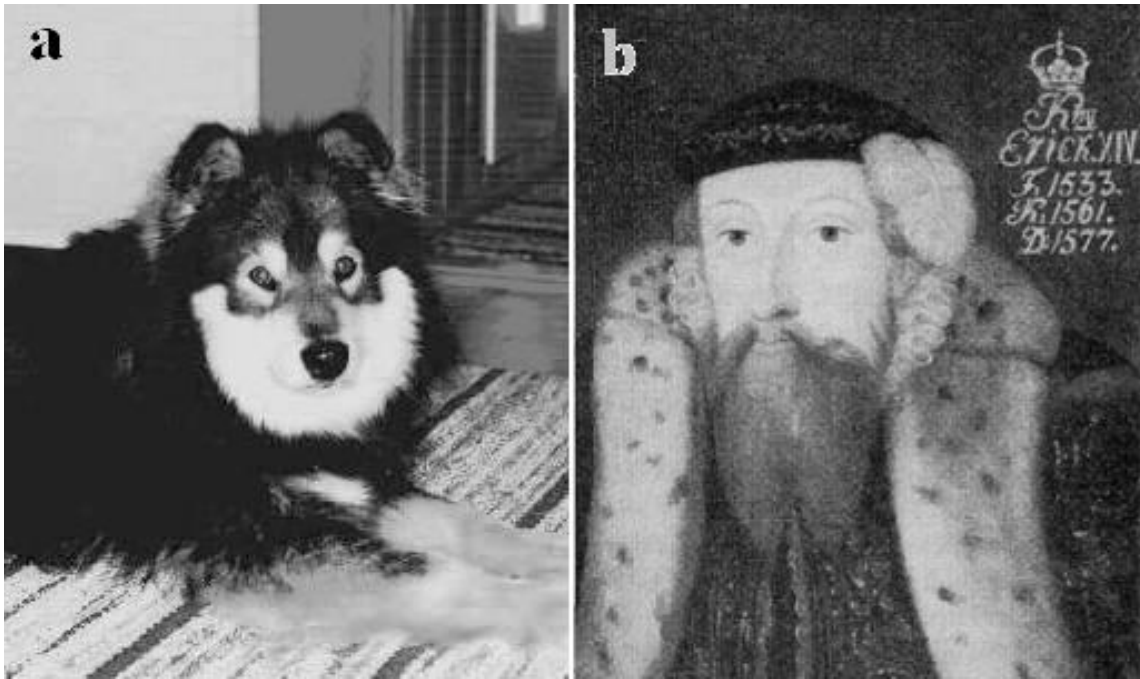
Vaikka Kauliņšin intuitiivinen nimentulkinta voi olla oikea, tulkinnan perustelu pohjautuu kuitenkin lähteen virheelliseen analyysiin, jossa hän ei ole huomannut sitä, että on olemassa kaksi *kauliņš*-sanaa, jotka ovat luonteeltaan homonyymejä. Olen katsonut aiheelliseksi mainita tästä virheestä, koska lukija voi Internetistä sattumalta löytää nämä Kauliņšin pohdiskelut näyttöpäätteelleen.

8 *Kauli* saamelaisena koirannimenä

Internetissä on maininta paimensukuisesta lapinkoirasta nimeltä *Ravkkas*, jolle koiran omistaja on antanut kutsumanimen *Kauli* (Internet: PKV). Koirankasvattajan *Mirjam Mäenpään* mukaan *Kaulista* koirannimenä on muistitietoa saamelaisten keskuudessa ainakin 1930-luvulta saakka. Mistään yksittäistapauksesta tässä ei siis ole kysymys. Hän on kuullut kaksikin tulkintaa tälle nimelle (Haastattelut: Mäenpää).

Ensinnäkin näätämäläisten arvelujen mukaan nimi voisi olla muunnos substantiivista *kâulupel* 'helposti ohjattava tai koulutettava poro tai porokoiraa'. Mainitun sanan ja sen lyhentyneen muodon *kâvlu* merkitys Inarin saamen sanakirjassa on kuitenkin 'die linke Seite des Rens, an die man beim Fahren mit dem Riemen schlägt' ('poron vasen kylki, johon ajettaessa lyödään piiskalla') (INS no. 1289). Ilmeisesti nimen tulkinnassa on silloin tarkoitettu sanaa *kâvlu-ergi* 'Renochse, der dem Riemen gut gehorcht und mit dem man überall entlang fahren kann' (ibid.). Mielestäni ei ole kuitenkaan kovinkaan todennäköistä, että *kâvlu-ergi* olisi lyhentynyt sanaksi *kâvlu* (vastaten näätämäläisten mukaan sanaa *kauli*), koska sanalla *kâvlu* on jo oma spesifinen merkityksensä, josta tuskin olisi koirannimeksi.

Toisaalta vuotsolaisten Mäenpäälle antaman tiedon mukaan nimi voisi myös perustua sanaan *kauli* 'valkoinen panta tai kaulus koiran karvassa'. Sana voisi olla sukua Inarin saamen verbille *kâvluđ* 'einen Schnitt rund um das Bein des Rens machen, wenn man beginnt, die Beinfelle abzuziehen' (INS no. 1290). Verbiän kuvaa nyljettäessä

© Ella Sarre, Nellim

Kuva 2. a. Paimensukuinen lapinkoira *Kauli* (Internet: PKV). Huomaa vaalea kaulus koiran karvassa. **b.** Eerik XIV ilvesvuorisessa viitassa (Pylkkänen 1956: 91 kuvan alkuperä Suomen Kansallismuseo). *Kauli*-nimelle annettua tulkintaa soveltaen Tingevaaran Kauli on voinut saada nimensä kuvanmukaisen vaalean turkiskauluksen (ulospäin käännetyn turkinvuoren reunan) perusteella vastaten koiran vaaleaa kaulusta.

raajan ympäri tehtävää viiltoa, kun taas substantiivi *kauli* tarkoittaa kaulan ympäri kulkevaa vaaleaa karvaa.

On kuitenkin epävarmaa, voisivatko tämä saamelaiset sanat substituutiiosäntöjen puitteissa ylipäättänsä kehittyä sanaksi *kauli*. (Mikkonen ja Paikkala 2000: s.v. *Kaulio* pitävät kuitenkin päinvastaista kehitystä *Kauli* > *Kaulio* > *Kaulo/Kaulu* mahdollisena.) Koirannimi *Kauli* voisi silloin olla identtinen sukunimen *Kauli* kanssa, joka puolestaan liittyy läheisesti sukunimiin *Kaulio* ja *Kaulin*. Tässä tutkielmassa nimelle *Kauli* ehdottamani merkitys 'kunnioitettu otus jne.' sopisikin hyvin nimeksi taitavalle porotyökoiralle. Tällaisella koiralla oletetaan siis yllä olevan mukaisesti olevan valkoinen kaulus karvassa.

9 *Kauli* saamelaisena henkilönnimenä

Edellä esitetyn mukaan *Kauli* on muunnelma nimestä *Kauri*. *Kauri* on puolestaan muunnelma karjalaisesta nimestä *Gavril*. Nimen *Gavril* johdoksia on käytössä myös saamelaisten keskuudessa. Inarissa nimi on silloin muodossa *Kauroli* vastaten

karjalaista nimeä *Kaureli* (Itkonen 1942: 78). Venäjän lapin kylissä nimi esiintyy Norjan lapista lainautuneessa muodossa *Kauril* (Itkonen 1962: 373). Nimet ovat varhaisten karjalaisten uudisasukkaiden perua. Esimerkiksi Kuolanniemimaalta mainitaan keskiajalta nk. puolilappalaiset, jotka isän puolelta olivat karjalaisia, äidin puolelta lappalaisia (Itkonen 1942: 61). Nimimuoto *Kauri*, josta päästäisiin nimeen *Kauli*, ei kuitenkaan näytä olleen käytössä ainakaan näillä saamelaisilla alueilla. Nimeä *Kauli* ei siis voi johtaa suoraan mistään saamelaiselta alueelta muistiin merkitystä karjalaisesta nimestä.

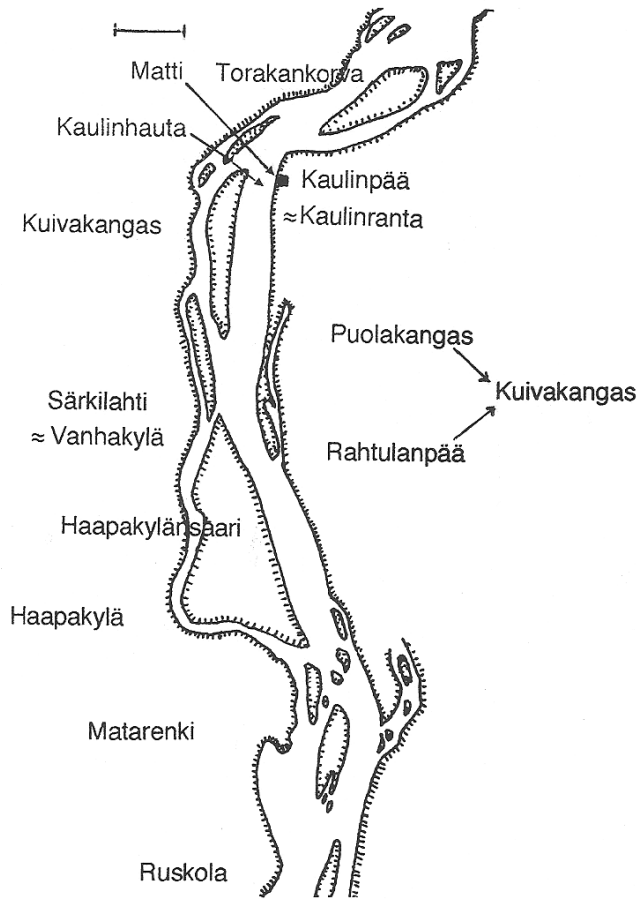
Kuten edellä mainitsin Itkonen (1942: 65) pitääkin Hendrik Peerssonin lisänimeä *Kauli* (kirjoitettuna *Kaule*, *Caule*) saamelaisperäisenä nimenä, jonka alkuperä on selvittämättä. Nimen arvoitus voisi kuitenkin ratketa, jos sitä tarkasteltaisiin arvonimenä, jonka etymologialtaan vastaisi taitavalle porokoiralle annettua nimeä *Kauli*. Mitkä ansiot silloin oikeuttaisivat tällaiseen nimeen?

Vuonna 1605 Kaarle IX antoi metsästäjä *Hindrich Perssonille* tehtäväksi laatia luettelo valtakunnan kaikista lappalaisista ja heidän omistamistaan poroista. Persson kävikin kaikissa Lapinmaissa Ångermanlandin Lappia lukuun ottamatta, mutta hänen raportoimiensa poromäärien mainitaan jääneen kovin pieniksi. Hultblad (1968: 59) kommentoi tätä seuraavasti: ”Det är lönlöst att diskutera, huruvida renantalen böra fördubblas eller tredubblas. Även med sistnämnda antagande äro de för nutida förhållanden obetydliga [...]”.

Ehkäpä tämä Persson oli enemmän kiinnostunut hyvien suhteiden luomisesta lappalaisiin kuin kuninkaan mahdollisesti lupaamasta poroprovisiosta. Hänellä oli ehkä silloin ”porolaskentansa” suoritettuaan mahdollisuus vaurastua metsästemällä Lapissa. Voi olla, että tämä Hindrich Persson on sama henkilö kuin se Hendrik eli Kauli (*Kaule*, *Caule*) Peersson, joka 12 vuotta myöhemmin merkittiin tingevaaralaisena Jukkasjärven lappalaisten veroluetteloon.

Voi olla, että lisänimi *Kauli* perustui henkilön erikoisasemaan saamelaisessa kyläyhteisössä ja että tällainen henkilö on asemansa merkinä käyttänyt viittaa, jossa on vaalea turkiskaulus (vrt. Kuva 2b). Voisi ajatella, että Henrik Perssonilla on ollut tällainen erikoisasema. Edellä mainitut seikat selittäisivät silloin hänen lisänimensä *Kauli*.

Itkosen (1942: 85) mukaan merkille pantava ilmiö vanhassa lappalaisnimistössä on se, että nimien käyttö ei aina ollut vakiintunutta, vaan saman henkilön nimi saattoi vaihtua toiseksi, sitä muistuttavaksi tai sitten aivan muuksi nimeksi tilanteesta riippuen.

Kuva 3. Tornionjoen rantakartta Ylitornion kohdalta. Matarenki = Övertorneå. Matin talo joen itärannalla on merkitty neliöllä. Kaulinrannan pohjoispuolella joen toisella puolella sijaitsee Torakankorva, Tornionjoen ranta ja saaret on piirretty 1800-luvun lopun tilannetta vastaaviksi. Valtakunnan rajan kulkua ei ole merkitty. Tiedot paikoista on koottu Nimiarkistosta ja eri karttalähteistä. Paikat eivät välttämättä ole historiallisesti samanaikaisia eikä niiden sijainti kartalla ole kaikissa tapauksissa täsmällisen tarkka. Mittajana: 1 km.

Sen, että Tingevaaran *Kaulista* on maininta kyseisissä Jukkasjärven asiakirjoissa vain kahdelta vuodelta (1617 ja 1618), ei siis ole mitenkään yllättävää.

Se, että henkilöstä nimeltä *Kauli* on saamelaiselta alueelta ylipäättänsä ainoastaan yksi tieto, voi puolestaan johtua siitä, että Ruotsin vanha saamelainen etunimistö on vielä puutteellisesti tunnettu. En ole ainakaan onnistunut löytämään sellaista laajahkoa Ruotsin saamelaisten käyttämien etunimien luetteloa, jota Itkonen (1962: 381) jo yli neljäkymmentä vuotta sitten kaipaili.

10 *Kauli*-alkuiset paikannimet

Ylitorniossa Tornionjoen itärannalla on kolmen *Kauli*-alkuisen paikannimen ryväs. Nämä paikannimet ovat *Kaulinranta*, *Kaulinpää* ja *Kaulinhauta* (Kuva 3). Näistä *Kaulinpää* on alkujaan kylänosan nimi. *Kaulinpää* ja sen eteläpuolella sijaitseva *Puolakangas* muodostivat aikaisemmin *Kaulinrannan* kylän. Haminan rauhassa (1809) yhdistettiin *Puolakangas* ja *Rahtulanpää* Suomen *Kuivakankaan* kyläksi (Wahlberg,

ilman vuotta: jakso 5). Kaulinpää ja Kaulinranta tulivat silloin käytännössä identtisiksi paikoiksi. (Nykyään Kaulinranta on kuitenkin huomattavasti laajempi alue Ylitornion kunnassa.) Paikannimistä kolmas *Kaulinhauta* on Kaulinpäessä Matin talon kohdalla olevan syvänteen nimi.

Nimikompleksin voi luontevasti tulkita kolmen elementin nimiketjuksi siten, että *Kaulinpää* on reduktio nimestä *Kaulin[rannan]pää* ja *Kaulinhauta* puolestaan reduktio nimestä *Kaulin[pään]hauta* (vrt. Kiviniemi et al. 1974: 35, 37). Hakasulut nimissä tarkoittavat sitä, että redusoitumattoman muodon oletetaan olleen olemassa vain ajatustasolla. Reduktiot sisältävät silloin ideaalisen ellipsin (Kiviniemi 1975: 66). Kaulinranta muodostaa silloin tämän kompleksin ytimen: *Kaulinranta* > *Kaulin[rannan]pää* > *Kaulin[pään]hauta*.

Kaulinrannan vaihtoehtoisena nimenä on ollut *Kaurinranta* (asiakirjatiedot vuosilta 1605, 1613 ja 1616 Wahlbergin 1963: 46 mukaan). Kylä on saanut asutuksensa 1500-luvun lopulla ja 1600-luvun alussa Tornionjoen länsirannalta, Kylänsaaresta (= Haapakylänsaaresta) ja Vanhakylästä (Wahlberg 1988: 74). Vähän etelämpänä näistä kahdesta kylästä sijaitsee Ruskolan kylä. Edellä mainittu Kaurin/Kaulin Juntti kuului tämän kylän asukkaisiin. On siis varsin todennäköistä, että Kaulinrannan/ Kaurinrannan kylän nimen etuosana on miehennimi *Kauri/Kauli*. *Kaulinranta* on silloin todennäköisesti varhaiseen suomalais-karjalaiseen uudisasutukseen liittyvä paikannimi.

Kaulinrannan vaihtoehtoisena muotona on toisaalta myös *Kauliranta*. Jos lähdetään olettamuksesta, että paikannimen etuosana on nimi *Kauli*, muoto *Kauliranta* voisi silloin olla verrattavissa niihin Vuoksen ja Iijokisuun paikannimiin, joissa henkilönnimi liittyy nominatiivissa perusosaan. Tällöin henkilönnimi ei suoranaisesti ilmoita omistajaa vaan pikemminkin oikeutta asumiseen, viljelyyn jne. (Nissilä 1962: 77, 79).

Kun paikannimen muotoa tarkastellaan 1600-luvun esiintymissä (kirjoitusasut Wahlbergin 1988: 11–22 kirjaamien pöytäkirjasitaattien mukaan), huomataan, että etuosa on niissä joko genetiivissä (*Kaulinrandha* v. 1623, *Caulinranda* v. 1693) tai nominatiivissa (*Cauliranda* v. 1675, 1687, 1691). Tämän perusteella näyttää siltä, että muoto *Kauliranta* on syntynyt *n:n* ja *r:n* välisen assimiloitumisen ja näin syntyneen painottoman geminaatan lyhentymisen kautta: *Kaulinranta* > *Kaulirranta* > *Kauliranta*. Nimiarkistoon (KOTUS) onkin muotojen *Kaulinranta* ja *Kauliranta* ohella kirjattu myös muoto *Kaulirranta*, jossa ei siis geminaatan lyhentymistä ole tapahtunut.

Vastaavanlaista assimiloitumista on tapahtunut Kaulinrannan lähellä sijaitsevien *Torakanväylän*, *Tornakanhiedan* ja *Kustonhiedan* paikallisissa äänneasussa *Torakavväylä*, *Tornakahhieta* ja *Kustohhieta* (KOTUS). Näissä nimimuodoissa ei kuitenkaan varsinaisesti ole kysymys mistään suoranaisesta paikallisen murteen vaikutuksesta, sillä *n:n* assimiloituminen seuraavaan konsonanttiin vapaassa puheessa on varsin yleistä suomen kielessä (ks. Lehikoinen 1995: 92f ja Nissilä 1962: 77f).

Geminaatan lyhentymistä esiintyy Tornion murteessa etenkin nasaalien (*m*, *n*) ja likvidojen (*r*, *l*) kohdalla (Rapola 1947: 100). Edellä esitetyt nimimuodot laajentavat tätä näkemystä. Esimerkiksi *Kustonhiedan* yleisimmän paikallisen äänneasun mainitaan Nimiarkiston tiedossa olevan *Kustohieta*. Tässä äänneasussa laryngaalisesta frikatiivista koostuva geminaatta on siis lyhentynyt: *Kustonhieta* > *Kustohhieta* > *Kustohieta*.

Lähteet

(Tutkimus valmistui keväällä 2004. Väestörekisterikeskuksen tietokannasta ei nykyään 2012 saa yksityiskohtaista tietoa harvinaisista nimistä. Viron nimien tietokannat näyttävät olevan kokonaan suljetut. Keräystiedot ovat minulla kuitenkin arkistoituina ja annan niistä tarvittaessa tarkempaa tietoa. Yhteystiedot ovat otsikkosivulla. Pitemmällä tähtäimellä yritän saada materiaalin arkistoitua Lundin yliopistoon yhdessä tämän tutkielman referenssikappaleen kanssa, jonka luovutin sinne 2004.)

Haastattelut (suoritettu syksyllä 2003)

Alavuotunki, Kauri, Joensuu, sposititse.
Huovinen, Tyyne, Siilinjärvi, puhelimitse.
Jääskeläinen, Kari, Seinäjoki, puhelimitse.
Kauli, Olav, Viljandi, Viro, sposititse.
Mäenpää, Mirjam, Kuusamo, sposititse.
Rantakaulio, Timo, Helsinki, sposititse.
Wiena, Kauli, Kemi, puhelimitse, kirjeitse
Wolín, Tuija, Helsinki, puhelimitse.

Internet-lähteet (toimivuus tarkistettu syyskuussa 2012)

- ANK1 = Andis Kaulins: <http://kaulins.blogspot.com/>
ANK2 = Kaulins keskustelupalstalla: <http://www-oi.uchicago.edu/01/ANE/ANE-DIGEST/V04/v04.n002> (Tai helpoimmin hakufraasilla “ambits of the gate”)
ONO = Virolaisten nimien tietokanta: Virossa 1800-luvun alussa käytössä olleet sukunimet ja sukunimien vaihdot 1920- ja 1930-luvulla. Onomastica NET: <http://www.history.ee/ono/andmebaasist.html>. (Nykyään suljettu tietokanta.)
PKV = Paimensukuinen lapinkoira Kauli: <http://www.niksula.cs.hut.fi/~pagy/pkennel/> (helpoimmin hakusanoilla: *pukranvaara*, *kauli*).

- VIR = Viron sukunimirekisteri: <http://ee.www.ee> (Nykyään suljettu tietokanta.)
 VRK = Väestökisterikeskuksen nimitilasto: <http://vaestorekisterikeskus.fi> (-> tilastot -> nimet -> nimipalvelu -> etunimihaku/sukunimihaku). (Tiedot harvinaisista nimistä nykyään ylimalkaisia.)

Arkistot ja muut kirjalliset lähteet

- Ahlqvist, August, 1860: Suomalaisten sukunimistä. *Suomi* 20: 105–123.
- ECN = Withycombe, E. G., 1977: *The Oxford Dictionary of English Christian Names*. Third edition. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Forsman, A. V. 1894: *Tutkimuksia Suomen kansan persoonallisen nimistön alalla* 1. Pakanuuden aikainen nimistö. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hakulinen, Lauri, 1979: *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. Neljäs, korjattu ja lisätty painos. Otavan korkeakoulukirjasto. Helsinki: Otava.
- Hultblad, Filip, 1968: Övergång från nomadism till agrar bosättning i Jokkmokks socken. *Acta Lapponica* 14. Stockholm: Nordiska Muséet.
- INS = Itkonen, Erkki, 1986: *Inarilappisches Wörterbuch* 1. Unter Mitarbeit von Raija Bartens und Lea Laitinen. *Lexica Societatis Fenno-Ugricae* 20:1. Helsinki: Societatis Fenno-Ugricae.
- Itkonen, T. I., 1942: Suomen-, kuolan- ja ruijanlappalaisten vanhat henkilönnimet. *Virittäjä* 46: 60–89.
- 1962: Lappalaisia henkilönnimiä 1500- ja 1600-luvulta. *Virittäjä* 66: 368–381.
- Kalima, Jalo, 1936: *Itämerensuomalaisten kielten balttilaiset lainasanat*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 202. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kiviniemi, Eero, Pikänen, Ritva Liisa & Ziliacus, Kurt, 1974: *Nimistöntutkimuksen terminologia/Terminologin inom namnforskningen*. Castrenianumin toimitteita 8. Helsinki: Castrenianum.
- Kiviniemi, Eero, 1975: *Paikannimien rakennetyypeistä*. *Suomi* 118: 2. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Koponen, Eino, 1998: *Eteläviron murteen sanaston alkuperä*. Itämerensuomalaista etymologiaa. Suomalais-ugrilaisen Seuran toimituksia 230. Helsinki: Suomalais-ugrilainen Seura.
- KOTUS = *Kotimaisten kielten tutkimuslaitos*. Helsinki. Nimiarkisto. Nimenkeräystiedot: Mirjam Mäkitalo 1951, P. Härkönen 1963, Liisa Koivisto 1965.
- Lehikoinen, Laila, 1995: *Suomea ennen ja nyt*. Suomen kielen kehitys ja vaihtelu. 2. korjattu painos. Helsinki: Finn Lectura.
- Mikkonen, Pirjo, 1987: Nimenselitys on eri asia kuin sananselitys. *Sukuviesti* 1: 10–12
- Mikkonen, Pirjo & Paikkala, Sirkka, 2000: *Sukunimet*. Uudistettu laitos. Helsinki: Otava.
- MLB = Mühlenbach, Karl, 1925–1927: *Lettisch-deutsches Wörterbuch* 2. Riga: Lettischen Kulturfonds.
- Muotka, Bror, 1996: *Glimtar ur Övertorneå sockens tidigare historia*. Övertorneå: Övertorneå kommun.
- Napoli, Donna, 1996: *Linguistics*. An Introduction. New York, Oxford: Oxford University Press.
- Nissilä, Viljo, 1962: *Suomalaista nimistöntutkimusta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 272. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- 1975: *Suomen Karjalan nimistö*. Joensuu: Karjalaisen Kulttuurin Edistämissäätiö.
- 1976: *Suomen Karjalan ortodoksinen nimistö*. Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran toimitteita 1. Lappeenranta: Viipurin Suomalainen Kirjallisuusseura.
- OMS = *Otavan iso musiikkitietosanakirja* 3. Toinen painos. 1978. Helsinki: Otava.
- PED = Bulas, Kazimierz, Thomas, Lawrence, L. & Whitfield, Francis, J. 1961: *Polish-English. The Kosciuszko Foundation Dictionary*. Vol. 2. The Hague: Mouton & Co.
- Pellijeff, Gunnar, 1996: *Ortnamnen i Norrbottens län*. Del 14. Övertorneå kommun. Bebyggelsenamn. Övre Norrlands ortnamn. Umeå: Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå.
- Pylkkänen, Riitta, 1956: *Säätyläispuku Suomessa vanhemmalla Vaasa-ajalla 1550–1620*. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja/ Finska Fornminnesföreningens tidskrift 55. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.
- Rantakaulio, Timo (valmisteilla): *Savitaipaleen Kaulion kylän paikannimet*. Pro gradu tutkielma. Suomen kielen laitos. Helsingin Yliopisto. [Rantakaulion pro gradu valmistui 2008, mutta sitä ei ole julkaistu enkä ole onnistunut saamaan siitä lähempiä tietoja.]
- Rapola, Martti, 1947: *Johdatus suomen murteisiin*. Tietolipas 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Räisänen, Alpo, 1998: *Kainuun murteiden äännehistoria 2*. Konsonantisto. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 699. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2003: *Nimet mieltä kiehtovat*. Etymologista nimistöntutkimusta. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 936. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SKH = *Sakkolan historia 2*. 2. uudistettu ja täydennetty painos. 1987. Toim. Väinö Kaasalainen. Lempäälä: Suvanto-säätiö.
- UDV = Kuzela, Zenon & Rudnyćkyj, Jaroslav, B., 1987: *Ukrainisch-deutsches Wörterbuch*. 3. Auflage. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.
- Unbegaun, B. O., 1972: *Russian Surnames*. Oxford: Oxford University Press.
- Wahlberg, Erik (ilman vuotta): *Ylitornion pitäjän asutus keskiajalta 1860-luvulle asti*. Käsikirjoitus. Nordkalottbiblioteket. Övertorneå.
- 1963: *Finska ortnamn i norra Sverige*. Förberedande studier med introduktion till utforskningen av ortnamnen i Torne Älvdal med angränsande områden. Tornedalica 2. Luleå: Tornedalica.
- 1988: *Bondeskalden Antti Keksi*. Tornedalica 45. Luleå: Tornedalica.
- Vahtola, Jouko, 1980: *Tornionjoki- ja Kemijokilaakson asutuksen synty*. Nimistötieteellinen ja historiallinen tutkimus. Studia Historica Septentrionalia 3. Rovaniemi: Pohjois-Suomen Historiallinen Yhdistys/Societas Historica Finlandiae Septentrionalis.

